

អត្ថបទ៖ លោហៈកម្មដែកបុរាណក្នុងប្រទេសប៊ូគីណាហ្វាសូ

លោហៈកម្មដែកបុរាណក្នុងប្រទេសប៊ូគីណាហ្វាសូ

Ancient Metallurgy ferrous in Burkina Faso

ប៊ូគីណាហ្វាសូ (Burkina Faso) គឺជាប្រទេសមួយស្ថិតក្នុងបណ្តាប្រទេសដែលមានការរីកចម្រើនខាងលោហៈកម្មដំបូងគេក្នុងទ្វីបអាហ្វ្រិកខាងលិចដូចជាប្រទេសនីហ្សេរីយ៉ា បេនីន ម៉ាលី តូហ្គោ ជាដើម។

នៅក្នុងប្រទេស ប៊ូគីណាហ្វាសូ មានតំបន់ចំនួន៥ដែលជាទីតាំងនៃស្ថានីយសំខាន់ៗនៃការស្នូ និងការផលិតដែក។ ស្ថានីយទាំង៥នោះ គឺស្ថិតនៅក្នុងតំបន់ សាហេលៀន (Sahelian) ដែលមានអាយុកាលស្ថិតក្នុងស.វ.ទី ៨មុនគ.ស.^១ ស្ថានីយទាំង៥នោះរួមមាន ទីវហ្គា Tiwéga, យ៉ាម៉ាណេ (Yamané), គីនឌីបូ (Kindibo), បេកុយ (Békuy) និង ឌួរ៉ូឡា (Douroula)។ ឌួរ៉ូឡា គឺជាស្ថានីយដែលត្រូវបានស្គាល់ថា ជាកន្លែងដែលលេចឡើងនូវការស្នូដែកមុនគេនៅក្នុងប្រទេស និងនៅក្នុងទ្វីបអាហ្វ្រិក។ ស្ថានីយដែលសម្គាល់ថាទីតាំងនៃការស្នូដែកដ៏សំខាន់នោះគឺ តាមរយៈការរកឃើញនូវគំនរអាចម៍ដែក និងសំណល់នៃបំណែកចង្រ្កានស្នូដែកសល់នៅទីតាំងនោះផ្ទាល់ ដូចជាមាត់ចង្រ្កាន បំពង់ខ្យល់ជាដើម។^២ ចំពោះបច្ចេកទេសនៃការស្នូនៅតំបន់ទាំងនោះ គឺប្រើប្រាស់ចង្រ្កានខ្ពស់ (Haut fourneau) ឬហៅថា Bloomery ដែលត្រូវការដីឥដ្ឋលាយជាមួយនឹងទឹកធ្វើជាចង្រ្កាន និងប្រើប្រាស់ធ្នូរ និងវ៉ែ ក្នុងស្មុឱ្យក្លាយទៅជាដែក ហើយក៏ត្រូវការកម្ដៅលើសពី១០០០°C។^៣ តាមរយៈការសិក្សាបុរាណលោហវិទ្យា និងនវវិទ្យា នៅក្នុងអាហ្វ្រិក និងក្នុងប្រទេសប៊ូគីណាហ្វាសូ បានបង្ហាញពីដំណើរការនៃការស្នូដែកបែងចែកជា៣ដំណាក់កាល៖

ដំណាក់កាលទី១៖ ស្វែងរកវ៉ែដែក រួចដំឱ្យទៅជាបំណែកតូចៗ (ងាយស្រួលស្នូ)

^១ <https://whc.unesco.org/en/list/1602>

^២ <https://whc.unesco.org/en/list/1602>

^៣ Martinelli 2002, p. 170.

អត្ថបទ៖ លោហៈកម្មដែកបុរាណក្នុងប្រទេសប៊ូគីណាហ្វាសូ

ដំណាក់កាលទី២៖ ស្ថានភាពប្រជាជនខ្ពស់ក្នុងសីតុណ្ហភាពខ្ពស់ឱ្យទៅជាដែកនៅ (វត្ថុពាក់កណ្តាលសម្រេច) និងហូរចេញជាអាចម៍ដែក

ដំណាក់កាលទី៣៖ ការយកដែកនៅទៅដំឡើងជាវត្ថុសម្រេច^៤ (ជាការងាររបស់ជាងដែក)។

ចម្រ្កាន្តគេសាងសង់ពីដីឥដ្ឋ ខ្ពស់ រាងមូល ដែលមានបំពង់ខ្យល់នៅពីក្រោម ហើយក៏មានរន្ធសម្រាប់បង្ហូរអាចម៍ដែក និងបើកចំហខាងលើសម្រាប់ចាក់ធុង និងវ៉ែ។

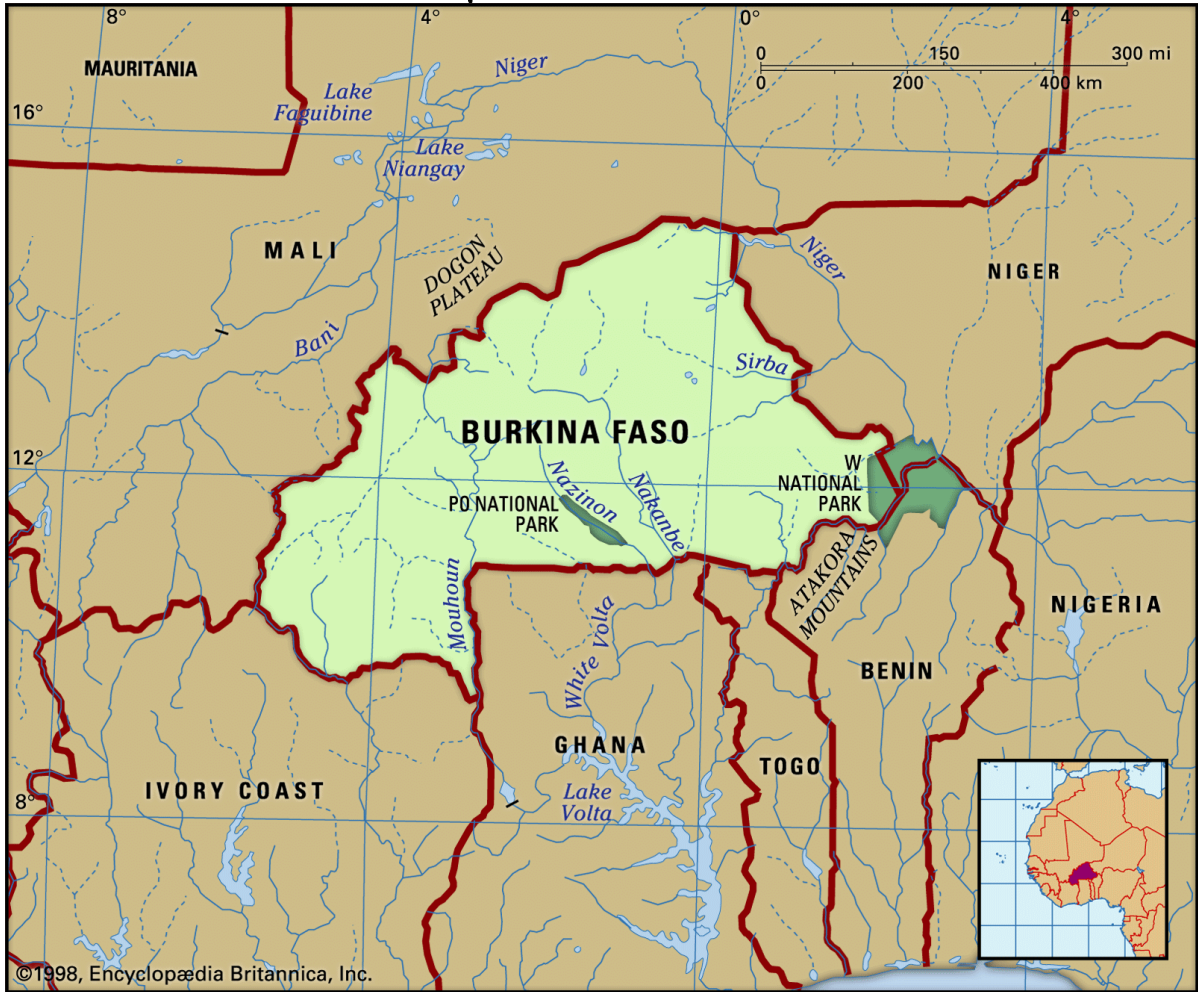
ការលេចឡើងនូវបច្ចេកទេសស្វដែកក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រនៃទ្វីបអាហ្វ្រិកខាងលិចគឺ មានរយៈពេលយ៉ាងយូរដែលប្រហែលជាង ២៥០០ឆ្នាំ។ ការលើកឡើងបែបនេះ គឺតាមរយៈការសិក្សាទិន្នន័យផ្សេងៗដូចជា៖ បុរាណវិទ្យា នរវិទ្យា និងប្រវត្តិវិទ្យា ជាដើម។^៥ បច្ចេកទេសនៃការស្វដែកនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រមនុស្សជាតិ គឺមិនដូចគ្នានោះទេ ដោយតាមប្រទេស និងតាមតំបន់នៅក្នុងពិភពលោក គឺប្រើប្រាស់បច្ចេកទេសផ្សេងៗខុសៗគ្នា។ ចំពោះបច្ចេកទេសនៃការស្វដែកទាំងនោះ គឺមានភាពស្មុគស្មាញ ពិបាក ដែលត្រូវការអ្នកជំនាញ និងមានបច្ចេកទេសខ្ពស់ក្នុងការស្វ និងការដំ។ នៅក្នុងសង្គមនៃប្រទេសអាហ្វ្រិក ក៏ដូចនៅ ប៊ូគីណាហ្វាសូ មានការបែងចែកតួនាទីវណ្ណៈនៅក្នុងសហគមន៍នៃជាងដែក (ក្រុមមនុស្សមានចំណេះខាងដំដែក)។

សរុបមកតាមរយៈសេចក្តីបរិយាយខាងលើបានបង្ហាញថា ប៊ូគីណាហ្វាសូ គឺជាប្រទេសដែលមានការអភិវឌ្ឍបច្ចេកទេសស្វដែក និងដែកចាស់មួយក្នុងចំណោមបណ្តាប្រទេសដទៃទៀតក្នុងតំបន់អាហ្វ្រិក ដោយមិនរាប់បញ្ចូល អេហ្ស៊ីប មេសូប៉ូតាមី ។ល។ តាមរយៈការសិក្សាបុរាណលោហៈវិទ្យា និងនរវិទ្យា ក៏បានបង្ហាញពីបច្ចេកទេស និងដំណើរការពីការស្វ និងផលិតដែកក្នុងតំបន់ផងដែរ។។

^៤ Caroline 2010, p. 7.

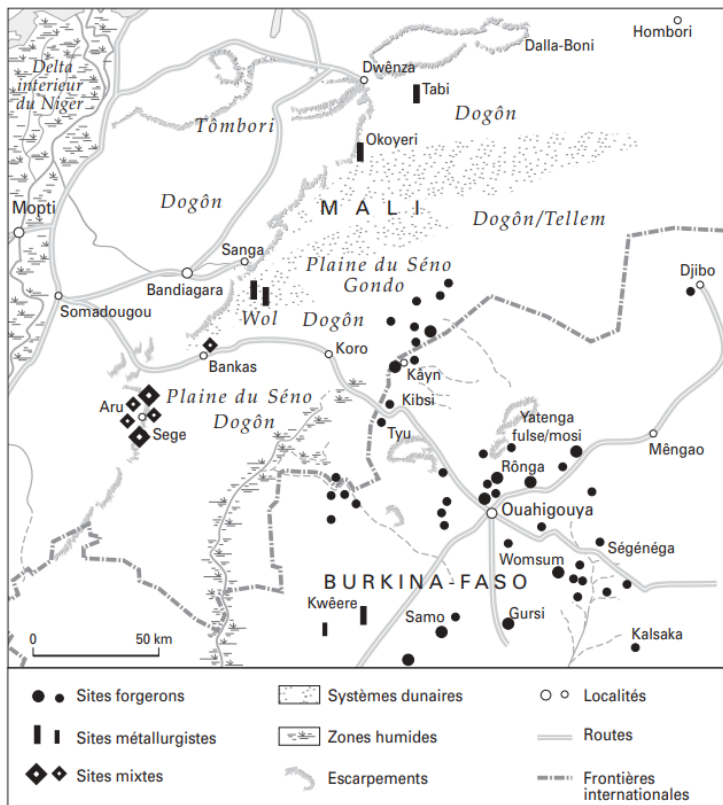
^៥ Martinelli 2002, p. 156.

អត្ថបទ៖ លោហៈកម្មដែកបុរាណក្នុងប្រទេសប៊ូគីណាហ្វាសូ

រូបលេខ១៖ ផែនទីនៃប្រទេស ប៊ូគីណាហ្វាសូ

ប្រភព៖ Britannica

រូបលេខ២៖ ផែនទីបង្ហាញពីតំបន់នៃ

លោហកម្ម

ប្រភព៖ Caroline

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

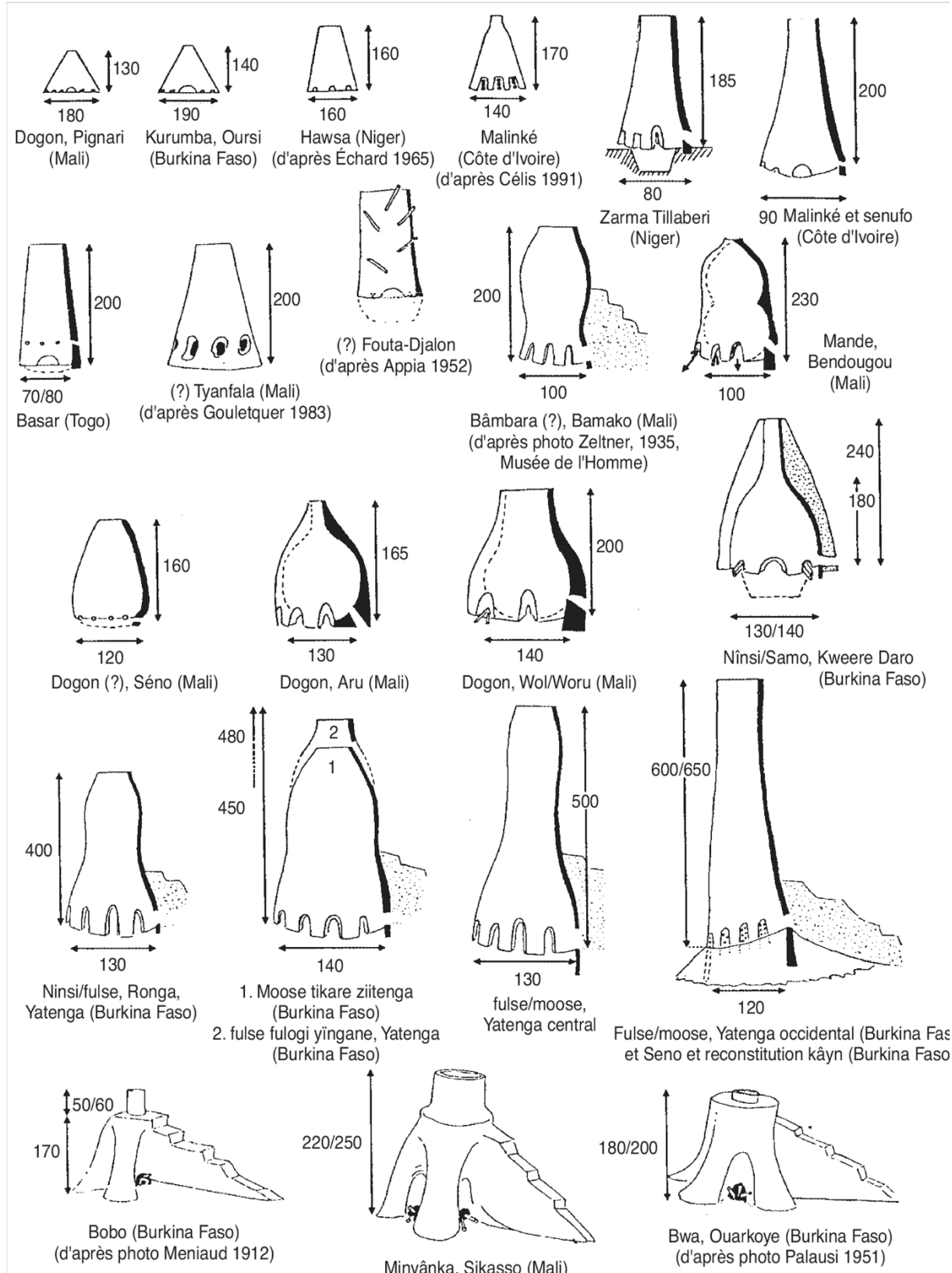
អត្ថបទ៖ លោហៈកម្មដែកបុរាណក្នុងប្រទេសប៊ូគីណាហ្វាសូ

រូបលេខ២, ៣, ៤ ៖ ចម្រ្កាន្តស្នដៃក
ប្រភព៖ UNESCO

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

អត្ថបទ៖ លោហៈកម្មដែកក្នុងប្រទេសប៊ូគីណាហ្វាសូ

រូបលេខ៥៖ ប្រភេទនៃចង្រ្កាន់ដែកក្នុងបណ្តាប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងលិច

ប្រភព៖ Martinelli

<https://whc.unesco.org/en/list/1602>

Caroline Robion Brunner,

2010, Peuplement des forgerons et traditions sidérurgique vers une histoire de la production du fer sur le plateau de Baniagara durent les empires précoloniaux.

Martinelli, Bruno,

1996. Sous le regard de l'apprenti – Paliers de savoir et d'insertion chez les forgerons Moose du Yatenga (Burkina Faso). *Techniques et cultures*.

